

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата Арбер Садики, дипл. инж. арх.

Одлуком Наставно-научног већа Архитектонског факултета Универзитета у Београду бр. 01-1152/2-3.2. од 24.06.2019. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Арбера Садикија под насловом

АРХИТЕКТУРА ЈАВНИХ ОБЈЕКТА ПРИШТИНЕ У РАЗДОБЉУ ОД 1945. ДО 1990. ГОДИНЕ: ДРУШТВЕНИ И ОБЛИКОВНИ ФАКТОРИ

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

На основу члана 98. Статута Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен Факултета“, бр. 116/17-пречишћен текст), а у складу са Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 10.11.2014. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 25.06.2018. године, донело одлуку број 01-1277/2-6.17. којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидата Арбера Садикија, дипл. инж. арх. и теме докторске дисертације, под насловом **„Архитектура јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године: друштвени и обликовни фактори“**, у саставу:

- Проф. др Владимир Мако, редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет,
- Проф. Александар Игњатовић, ванредовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет, и
- Проф. др Петра Чеферин, ванредовни професор, Универзитет у Љубљани, Архитектонски факултет.

На основу 100. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен АФ“, бр. 119/18) и члана 32. и члана 33. Правилника о докторским студијама Универзитета у Београду („Сл. билтен УБ“ бр. 191/16-пречишћен текст) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 25.12.2018. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној 04.02.2019. године, донело одлуку број 01-216/2-7.1. да се Арберу Садикију, дипл. инж. арх. одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом **„Архитектура јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године: друштвени и обликовни фактори“**, и да се за ментора именује проф. др Владимир Мако.

Именованом је на лични захтев Наставно научно веће Факултета од 17.09.2018. године, одлуком број 01-1984/2-10.9, одобрило продужетак рока за завршетак докторских академских студија до 30.09.2019. године.

Завршену докторску дисертацију кандидат предаје на Веће докторских студија у јуну 2019. године.

На основу члана 109. и члана 110. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Службени билтен Архитектонског факултета“ бр. 119/18), члана 37. Правилника о докторским академским студијама („Службени билтен Архитектонског факултета”, бр. 102/14) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 17. јуна 2019. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је на седници одржаној дана 24. јуна 2019. године, донело одлуку број 01-1152/2-3.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Арбера Садикиа, дипл. инж. арх., под насловом „**Архитектура јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године: друштвени и обликовни фактори**“, у саставу:

- Проф. др Владимир Мако, редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет,
- Проф. Зоран Лазовић, редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет, и
- Проф. др Петра Чеферин, ванредовни професор, Универзитет у Љубљани, Архитектонски факултет.

1.2. Научна област дисертације

Дисертација која је предмет овог реферата припада научној области *Архитектура и урбанизам*, за коју је матичан Архитектонски факултет Универзитета у Београду.

Ментор проф. др Владимир Мако током свог професионалног ангажмана континуирано се бави истраживачким радом у научној области историје, теорије и естетике архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа, и поседује значајан број радова објављених у међународним и националним монографијама, часописима и зборницима радова, као и већи број одобрених менторства на докторским дисертацијама које третирају неку од наведених проблематика.

Списак радова који квалификују проф. др Владимир Мако за ментора докторске дисертације:

1. Lorenz Stoer and the Metaphor of Creative Power in Architecture, Athens Journal of Architecture, vol.4, issue 1, Athens Institute for Education and Research, Athens (2018), ст.65-84 (ISSN:2407-9472).
2. Aesthetics and Perception of Mobile Reality: Architectural Prospective, Serbian Architectural Journal, Vol.9, No.2, 2017, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, ст.113-120.
3. The Aesthetics of Transformation, Athens Journal of Architecture, vol.3, issue 3, The Athens Institute for Education and Research, Athens (2017), ст.263-276 (ISSN: 2407-9472).
4. Aesthetics of Architectural Concept: from Metaphorical Vision to Creative Concretization, у Зборнику радова са осме међународне конференције Architecture in Perspective, Vysoka škola banska-Technicka univerzita Ostrava, Fakulta stavebni, katedra architektury, Острава (2016), ст.10-12 (ISBN 978-80-248-3940-0).
5. Ideology and Architecture: Aesthetic Rationalism and its Cultural Response, у: Architecture and Ideology, уредници: Vladimir Mako, Mirjana Roter Blagojević, Marta Vukotić Lazar, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne (2014), ст.13-26. (ISBN (10): 1-4438-5671-1; ISBN (13): 978-1-4438-5671-3).

1.3. Биографски подаци о кандидату

Арбер Исмет Садики је рођен 21. 07. 1977. године у Бујановцу, где је завршио ОШ „25. мај“. Средњу математичку гимназију „Џевдет Дода“ је завршио у Приштини.

Кандидат је 2001. године дипломирао на Политехничком универзитету у Тирани, смер Архитектура, са оценом 10 (десет) и просечном оценом током петогодишњих студија: 8,22. Диплому је нострификовао 2004. године на Грађевинско-архитектонском факултету у Нишу са стеченим звањем: дипломирани инжењер архитектуре, 300 ЕЦТС. Докторске студије на Архитектонском факултету Универзитета у Београду кандидат је уписао школске 2013/2014. године.

У периоду од 2001. до 2006. године, радио је на пројектима Уједињених Нација - Програм за Развој (United Nations Development Programme) у јужној Србији као руководилац инфраструктурних пројеката. Од 2005. године лиценциран од стране Инжењерске Коморе Србије са лиценцом Одговорног пројектанта. Аутор је неколико реализованих архитектонских објеката у Србији и Швајцарској (у коауторству са арх. Гзим Садику, пројектни биро „Butrinti-architektur gmbh“, Апенцел, Швајцарска).

Као сарадник у настави је ангажован од 2011. године на предметима Студио Дизајн 1 и 2 на Архитектонском Факултету, Универзитета за Бизнис и Технологију у Приштини.

Учествовао на многобројним међународним научним скуповима где је презентовао своја научна достигнућа, као што су: „Kosovo Modern“ одржаном 27. марта 2017. године у Бечу у организацији Техничког универзитета у Бечу, „4th International Conference on Architecture and Spatial Planning“, одржаном 6. и 7. новембра 2015. године у Драчу; „First International Conference of Applied Sciences“, одржаном 8. и 9. маја 2015. године у Тетову; „12th International scientific conference on planning, design, construction and building renewal INDIS 2012“, од 28. до 30. новембра 2012. године у Новом Саду; „4th International Conference on Hazards and Modern Heritage „The Importance of Place“, од 13. до 16. јуна 2011. године у Сарајеву; „3rd International Symposium for students of doctoral studies in the fields of Civil Engineering, Architecture and Department of Environmental Engineering and Occupational Safety and Health“, од 21. до 23. септембра у Новом Саду, „2nd Symposium of Students of Doctoral Studies from the field of Civil Engineering, Architecture and Environment PHIDAC10“, од 17. до 18. септембра 2010. године у Новом Саду; „I Симпозијум докторских студија из области грађевинарства и архитектуре“, одржан 18. и 19. септембра 2009. године у Нишу.

На 14-том бијеналу архитектуре у Венецији 2014. године био је асистент куратор Косовског павиљона.

У 2018. и 2019. години, у оквиру програма за размену академског особља „Ерасмус +“, је боравио на „Anhalt University of Applied Sciences“, у Десау, Немачка.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидата Арбер Садики, дипл. инж. арх., под насловом „**Архитектура јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године: друштвени и обликовни фактори**“ написана је на укупно 191 страница. На почетку дисертације, пре основног текста, на укупно 13 страна налазе се: насловне стране дисертације на српском и енглеском језику, подаци о ментору и члановима комисије, захвалност, резиме са кључним речима на српском и енглеском језику, садржај рада. Рад садржи 72 слика, једну табелу, чији је списак дат на 8 страна. На крају рада дати су: списак литературе наведен на 13 страна, попис

слика, попис табела, кратка биографија аутора на 2 стране, након чега следе изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу. Дисертација садржи осам поглавља: Архитектура и друштвени контекст XX века, Приштина у послератном периоду, Нови друштвени поредак и архитектура, Утицај економског фактора, Утицај вернакуларне архитектуре у обликовању административних зграда у Приштини, Утицај светских архитектоских покрета у обликовању административних зграда у Приштини, Нерелизована Приштина, и Закључници и препоруке. Садржај дисертације је следећи:

Изјава захвалности

Апстракт са кључним речима (на српском језику)

Апстракт са кључним речима (на енглеском језику)

Садржај

УВОД – ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ТЕМЕ И ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Уводне напомене о теми

Циљ и задаци истраживања

Полазне хипотезе истраживања

Научна оправданост дисертације. Очекивани резултати и практична примена резултата

Научне методе истраживања

I ДЕО – АРХИТЕКТУРА И ДРУШТВЕНИ КОНТЕКСТ XX ВЕКА

Глава 1

1. ОПШТИ РАЗВОЈ АРХИТЕКТУРЕ У ПОСЛЕРАТНОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

1.1. Југословенски модернизам у контексту општег покрета модерне

II ДЕО – ДРУШТВЕНИ И ОБЛИКОВНИ ФАКТОРИ АРХИТЕКТУРЕ ЈАВНИХ ОБЈЕКТАТА ПРИШТИНЕ У РАЗДОБЉУ ОД 1945. ДО 1990. ГОДИНЕ

Глава 2

2. ПРИШТИНА У ПОСЛЕРАТНОМ ПЕРИОДУ

2.1. Насељеност и административни статус Приштине кроз векове

2.2. Друштвено-политички контекст града у раздобљу од 1945. до 1990. године

2.3. Неки од значајних урбанистичких планова од 1945. до 1990. године

2.3.1. Генерални урбанистички план града Приштине, 1953. година,

Урбанистички Завод НРС. Одговорни пројектант: арх. Драгутин Партонић

2.3.2. Програм за урбанистичко решење три стамбене заједнице и рејонског центра новог дела града, 1962. година. Урбанистички Завод општине Приштина. Одговорни пројектант: арх. Башким Фехмиу

2.3.3. Идејно урбанистичко решење новог центра Приштине, 1962. Аутор: арх. Љиљана Бабић

2.3.4. Идејно урбанистичко решење Универзитетског центра у Приштини, 1971. Одговорни пројектант: арх. Башким Фехмиу

2.3.5. Генерални урбанистички план Приштине до 2000. године, Завод за урбанизам и пројектовање, Приштина. Одговорни пројектант: арх. Реџеп Љуџи

Глава 3

3. НОВИ ДРУШТВЕНИ ПОРЕДАК И АРХИТЕКТУРА

3.1. Идеолошке основе самоуправног друштва и њихов утицај на обликовање јавних зграда у Приштини

3.1.1. Реконструкција зграде Извршног већа Косова, арх. Јурај Неидхардт, 1960

3.2. Програмске основе самоуправног друштва и његов утицај на архитектонски садржај јавних зграда

3.2.1. Обласна болница, арх. Владимир Леко, 1949

3.2.2. Зграда Гинекологије у Приштинском клиничком центру, арх.

Миодраг Пецић и арх. Трајко Димитријевић, 1974

- 3.2.3. Зграда Неурологије у Приштинском клиничком центру, арх. Миодраг Пецић и арх. Трајко Димитријевић, 1979
- 3.2.4. Друштвено спортски центар Боро и Рамиз, арх. Живорад Јанковић, арх. Халид Мухасиловић, арх. Сретко Ешпек, 1976-1982
 - 3.2.5. Зграда „Косовофилм“, арх. Сали Спахиу, 1981—1987
- 3.3. Уставне промене из 1963. и 1974. године и њихов одраз у архитектури
 - 3.3.1. Зграда Радио Приштине, Отон Гаспари, 1965
 - 3.3.2. Зграда Албанолошког института, арх. Миодраг Пецић, 1974
 - 3.3.3. Студентска менза, арх. Драган Радуловић, 1974

Глава 4

4. УТИЦАЈ ЕКОНОМСКОГ ФАКТОРА

- 4.1. Привредни раст косовских привредних друштава
 - 4.1.1. Хотел „Косовски божур“, инг. Б. Позањаков, арх. Г. Нечајев, 1955.
 - 4.1.2. Хотел „Гранд“, арх. Башким Фехмиу, арх. Драган Ковачевић, 1974-1978
 - 4.1.3. Зграда робне куће „Грмија“, арх. Љиљана Рашевски, 1970
 - 4.1.4. Банка Косова, арх. Милан Томић, арх. Милан Павловић, 1972
 - 4.1.5. Зграда „СДК“, арх. арх. Халид Мухасиловић, 1976
 - 4.1.6. Административна зграда „Фармед“, арх. Трајко Димитријевић, 1979.
 - 4.1.7. Зграда нове поште „Дарданија“, арх. Халид Мухасиловић, арх. Изет Мулаосмановић, 1977-1983
 - 4.1.8. Административна кула „Електрокосова“, арх. Драган Ковачевић, 1978-1984
 - 4.1.9. Зграда Љубљанске банке, арх. Зоран Закић, 1984
 - 4.1.10. Трговачки центар „Сунчани брег“, арх. Саљи Спахиу и арх. Хамди Бинаку, 1989

Глава 5

5. УТИЦАЈ ВЕРНАКУЛАРНЕ АРХИТЕКТУРЕ У ОБЛИКОВАЊУ АДМИНИСТРАТИВНИХ ЗГРАДА У ПРИШТИНИ

- 5.1. Критичка интерпретација архитектонског наслеђа
 - 5.1.1. Народна и универзитетска библиотека Косова, арх. Андрија Мутњаковић, 1971-82

Глава 6

6. УТИЦАЈ СВЕТСКИХ АРХИТЕКТОНСКИХ ПОКРЕТА У ОБЛИКОВАЊУ АДМИНИСТРАТИВНИХ ЗГРАДА У ПРИШТИНИ

- 6.1. Брутализам
 - 6.1.1. Административна кула Дом штампе, арх. Георги Константиновски, 1972-78
 - 6.1.2. Комплекс техничког факултета, арх. Едо Равникар, 1977
 - 6.1.3. Зграда Службе друштвеног књиговодства, арх. Драган Ковачевић, 1975-1977

Глава 7

7. НЕРЕАЛИЗОВАНА ПРИШТИНА

- 7.1. Случај Фехмиу
 - 7.1.1. Градска болница, 1957
 - 7.1.2. Драмско позориште Приштина, 1958
- 7.2. Случај Константиновски
 - 7.2.1. Косовски архив, 1972
 - 7.2.2. Албанолошки институт, 1974
 - 7.2.3. Спортска дворана
 - 7.2.4. Аутобуска станица
 - 7.2.5. Школа за децу са посебним потребама, 1987

- 7.3. Конкурс за идејно решење Омладинског спомен дом Боро и Рамиз, 1970
- 7.3.1. Прва награда, група аутора: арх. Љерка Лулић, арх. Јасна Носо, арх. Динко Златарић
- 7.3.2. Друга награда, арх. Марко Мушић, арх. Томаш Јеглич
- 7.3.3. Трећа награда, арх. Иван Франић, арх. Грујо Голијанин
- 7.4. Академија наука и уметности Косова, арх. Андрија Мутњаковић, 1976
- 7.5. Зграда „РТВ Приштина“, Др. Ф. Рихтар, арх. Соња Томиншек
Адаптација: арх. Сали Спахиу, арх. Хамди Бинакај, 1982

Глава 8

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

ПОПИС СЛИКА

ПОПИС ТАБЕЛА

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Изјава о ауторству

Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада

Изјава о коришћењу

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Рад се састоји из осам поглавља: *Архитектура и друштвени контекст XX века, Приштина у послератном периоду, Нови друштвени поредак и архитектура, Утицај економског фактора, Утицај вернакуларне архитектуре у обликовању административних зграда у Приштини, Утицај светских архитектоских покрета у обликовању административних зграда у Приштини, Нерелизована Приштина, и Закључци и препоруке.*

У Уводу се образлаже повод и актуелност теме, предмет и проблем истраживања, циљеви и задаци истраживања, полазне хипотезе, научна оправданост дисертације, научни методи и дискутује се о научној оправданости.

У поглављу *Архитектура и друштвени контекст XX века* разматран је општи друштвени и историски контекст XX века у међународном контексту и његов утицај у архитектонским стилевима тог периода. Додан фокус у овом поглављу се посвећује југословенског модернизма у контексту општег покрета модерне у архитектури.

Поглавље *Приштина у послератном периоду* даје преглед историског развоја града Приштине од свог настанка до 1990. године са посебним фокусом у периоду од 1945. до 1990. године. У овом поглављу се разматрају неки од најбитнијих урбанистичких планова града у временском размаку који је обухваћен дисертацијом.

У поглављу *Нови друштвени поредак и архитектура* аналитичким приступом је разматран однос друштвеног поредка нове послератне Југославије и архитектуре. Усликавање утицаја друштвеног поредка је приказан анализом конкретних јавних објекат реализованим у Приштини од 1945. до 1990. године.

У поглављу *Утицај економског фактора* је разматран како општи економски раст тадашње покрајине је утицао на архитектонско обликовање јавних зграда у Приштини. Анализирани су конкретни јавни објекти који су дошли као директан утицај овог фактора.

У поглављу *Утицај вернакуларне архитектуре у обликовању административних зграда у Приштини* је разматрано како богата вернакуларна архитектура је утицала на обликовање јавних зграда Приштине кроз његову критичну реинтерпретацију.

У поглављу *Утицај светских архитектоских покрета у обликовању административних зграда у Приштини* се анализира како одређени светаки архитектонски покрети XX века су утицали код појединих архитеката приликом обликовања својих зграда реализоване у Приштини од 1945. до 1990. године. Методом упоређивања су разматрани конкретни примери реперних објекта модернизма у светском нивоу са одређеним јавним објектима реализовани у Приштини од 1945. до 1990. године.

Поглавље *Нерелизована Приштина* се бави искључиво нереализованим објектима пројектовани у периоду од 1945. до 1990. године. Иако су ови пројекти нереализовани, ова грађа нам помаже како бисмо могли да реконструишемо опште-друштвено расположење тог периода и пројекције за развој и будућност града.

Закључак даје приказ резултата истраживања, потврђује постављене хипотезе и указује на правце даљих истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1 . Савременост и оригиналност

Обзиром да архитектура Приштине у целисти, а поготово период који је обухваћен овом дисертацијом, врло мало истраживана, тема се сматра актуелном и врло оригиналном. Критички приступ анализирања односа између друштвеног поредка послератне Југославије и архитектуре јавних објеката Приштине је у потпуности са савременим приступом истраживања архитектуре једне епохе која никад није изолована од општих друштвених карактеристика.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Приликом рада на докторској дисертацији коришћена је обимна литература и разни примарни и секундарни извори.

Избор библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са кључним теоријским разматрањима и примерима из области коју истражује.

Као најзначајнији извори коришћени у истраживању издвајају се:

Andrejević, Andrej. *Islamska monumentalna umetnost XVI veka u Jugoslaviji*, Beograd, Institut za istoriju i umetnost, 1984.

Bajlon, Mate. „Mi ne počinjemo rad iznova – mi nastavljamo sa radom”, *Tehnika 1* (Beograd), br. 1 (1946): 5.

Babić, Ljiljana. „Priština“, *Arhitektura i urbanizam*, 63 (1970), s. 26-27.

Bogdanović, Bogdan. *Mali urbanizam*, Sarajevo, Narodna Prosvjeta, 1958.

Ćetković, Dragoslav i Mihailo Maletić, *Kosovo, Priština: Jedinство/Rilindija*, 1982.

Ćukić, Dragan. *Kosovo – Znamenitosti i lepote*, Priština, Turistički savez Kosova, 1971.

Dženks, Čarls. *Moderni pokreti u arhitekturi*, Beograd, Agora, 1990.

Dženks, Čarls. *Jezik postmoderne arhitekture*, Beograd, Vuk Karadžić, 1985.

Fehmiu, Baškim. „Rekonstrukcija zgrade Izvršnog Veća AKMO u Prištini“, *Arhitektura i Urbanizam*, 13 (1962): 16-18.

_____. „Prizren, remek delo nepoznatih majstora“, *Arhitektura i urbanizam*, 64-5 (1971): 118-123.

Golijanin, Grujo. „Natječaj za idejno rješenje omladinskog 'Spomen-doma Boro i Ramiz' u Prištini“, *Arhitektura*, 106 (1970): 54-62.

- Grabrijan, Dušan. *Plečnik in njegova šola*, Maribor, Založba Obzorja, 1968.
- Kritovac, Fedor. „Uz angažiranu arhitekturu Andrije Mutnjakovića“, *Čovjek i prostor*, 267 (1975): 10-13.
- Lulić, Ljerka, Jasna Nosso i Dinko Zlatarić. „Nagrađeni projekt omladinskog doma 'Boro i Ramiz' u Prištini“, *Arhitektura*, 151 (1974): 68.
- Manević, Zoran, Žarko Domljan, Nace Šumi, Ivan Štraus, Georgi Konstantinovski i Božidar Milić. *Umjetnost na tlu Jugoslavije: Arhitektura XX vijeka*, Beograd, Zagreb, Mostar, Prosveta, Spektar, Prva književna komuna, 1986.
- Maroević, Ivo. „Narodna i Univerzitetska Biblioteka Kosova u Prištini“, *Čovjek i prostor*, 382 (1985): 27-29.
- Mellor, Rosemary. *Urban Sociology in an Urbanized Society*, London, Heineman Educational, 1977.
- Mutnjaković, Andrija. *Endemska Arhitektura*, Osijek: Izdavački centar „Božidar Maslarić“, 1987.
- _____. *Biourbanizam*, Rijeka, Izdavački centar Rijeka, 1982.
- _____. „Narodna i Univerzitetska Biblioteka Kosova u Prištini“, *Arhitektura i urbanizam*, 90-91 (1983): 10-13.
- _____. „Dileme kosovske arhitekture“, *Arhitektura*, 178-9 (1981): 57-63.
- Neidhardt, Juraj i Dušan Grabrijan, *Arhitektura Bosne i put u savremeno*, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1957.
- Norberg-Schulz, Christian. *Stanovanje, stanište, urbani prostor, kuća*, Beograd, Građevinska knjiga, 1990.
- Petranović, Branko. *Istorija Jugoslavije: 1918-1988 (Knjiga 3, Socijalistička Jugoslavija 1945-1988)*, Beograd, Nolit, 1988.
- Protić, Miodrag. *Srpska arhitektura 1900-1970*, Beograd, Muzej savremene umetnosti, 1972.
- Prishtina*, Prishtinë, Kuvendi Komunal i Prishtinës, 1965.
- Radojević, Aleksandar. „Hotel 'Priština' u Prištini“, *Arhitektura i urbanizam*, 82 (1979), 30-32.
- Radović, Ranko. „Podsticajno, zagonetno i varljivo mesto tradicije u arhitekturi. De re Aedificatoria“, 1 (1991): 7-24.
- _____. „Smisao i vrednost eksperimenta i istraživanja u arhitekturi“, *Arhitektura urbanizam*, 60 (1970): 25-30.
- _____. „Подстицајно, загонетно и варљиво место традиције у архитектури“, *De re Aedificatoria*, бр. 1 (1990), с. 7-24.
- Stojanović, Bratislav. „O arhitekturi nove Jugoslavije“, *Tehnika 2* (Beograd), br. 2-3, (1947): 41.
- Štraus, Ivan. *Arhitektura Jugoslavije 1945-1990*, Sarajevo, Svjetlost, 1991.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Први правац истраживања је у теоријском разматрању урабанистичког и архитектосног развоја града Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године. Заснива се на анализи научних истраживања из доступне литературе и прикупљању релевантних података и потребне архивске грађе. Примарни и секундарни извори литературе су анализирани, селектирани и категоризовани, како би били коришћени као основни извор информисања у вези области истраживања и узети су као основно полазиште у даљем току истраживања. Посебан материјал коришћен у фази идентификовања најистакнутих архитектонских дела периода које обухвата ово истраживање, представља архивска грађа до сада у потпуности необјављена. Овај материјал, претежно пројектна документација, омогућио да се установе реалне архитектонске вредности објеката у својој изворној фази, јер одређени број ових објеката данас је преобликован разним интервенцијама.

Други правац истраживања је усмерен ка утврђивања директних веза између друштвених и обликовних фактора у архитектури јавних зграда Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године. Директна веза између утицајних фактора и одређених архитектонских објеката конкретизује се примењивањем методе студије случаја где су анализирани конкретни примери јавних зграда у Приштини који су дошли као директан утицај одређеног фактора.

Кроз методу класификације, у зависности од архитектонских карактеристика које они представљају, као и у зависности од утицајних друштвених и обликовних фактора, архитектонски објекти су класификовани у одређеним типолошким групацијама.

Метода синтезе и генерализације анализирани материјал и конкретни примери је коришћен како би се утврдио начин и до које мере су горе наведени фактори утицали на архитектуру јавних зграда Приштине у другој половини XX века.

Комисија закључује да се валидност методологије овог истраживања потврђује кроз избор одговарајућих метода истраживања и истиче адекватност општег методолошког приступа у односу на постављени проблем и предмет рада и постављене хипотезе.

3.4. Применљивост остварених резултата

Резултати овог истраживања могу наћи директну примену у отварању једног новог научног дискурса у проучавању целокупне архитектуре Приштине у овом периоду, који је до сада недовољно проучаван. Обзиром да од стране локалног становништа, али често и од стране стручне јавности, ова архитектура је категорисана као наметнута, као нека која долази са стране, као заоставштина комунизма и као таква неприхватљива. Овај приступ је произвео ситуацију да објекти овог периода буду потпуно незаштићени. Последње две деценија, неки од најважнијих објеката ове ере, укључујућих и дела врхунских југословенских архитеката, попут Јураја Нејдхардта, Георгија Контантиновског, Еда Равникара, Живорада Јанковића, итд., неадекватним интервенцијама, делимично или о потпуности буду преобликовани.

Ово истраживање, научним утврђивањем неспорних архитектонских вредности овог периода, утиче на побољшавање става опште и стручне јавности према архитектури ове ере. Бољим разумевањем тих вредности директно ће се утицати на боље прихватање, а самим тим и заштиту.

Резултати овог истраживања такође се могу користити од стране јавних компетентних органа да одређени број истакнутих објеката овог периода ставе на листу институционалне заштите као опште јавно добро.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација показује да кандидат поседује способност за самосталан научноистраживачки рад, што се огледа у консултовању широког дијапазона релевантне литературе и повезивању знања из различитих области, историјске архитектуре, архитектонске анализе, урбане социологије и социологије. Кандидат Арбер Садике влада вештинама употребе разноврсних научних метода истраживања које су специфичне за наведене области као и синтезе и интерпретације резултата истраживања.

На основу детаљног увида у дисертацију, Комисија констатује да кандидат поседује потребна знања и вештине за успешно бављење научним радом у области историје и теорије архитектуре.

Способност кандидата за самосталан научни рад огледа се и у објављеним научним радовима у зборницима међународних и националних научних конференција, у монографијама националног значаја, а као један од најзначајнијих истиче се рад објављен у научном часопису међународног значаја М24.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Научни доприноси истраживања су:

- Утврђивање утицаја послератног социјалистичког друштвеног уређења и идеологије на обиковање административних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године.
- Евалуација културолошког и архитектонског наслеђа и утврђивање њеног утицаја на предстојеће архитектонске појаве у социјалистичком граду.
- Идентификовање конкретних друштвених фактора који су директно утицали на обликовање административних зграда у граду.
- Груписање конкретних објеката који настају као директан или индиректан утицај одређеног фактора.
- Идентификација и утврђивање обликовних фактора који су утицали у формулацији административних зграда у послератној Приштини.
- Формулација методологије и критеријума која се може користити за истраживање објеката осталих намена у Приштини у истом временском периоду.
- Утврђивање колерације између архитектонских карактеристика административних зграда истог периода у другим градовима наикадашње Југославије.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У докторској дисертацији по први пут истраживан однос послератног друштвеног система федеративне Југославије и архитектуре јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године. Друштвене прилике, па и архитектура одређеног простора не може се развијати изоловано без узајамних односа са осталим целокупним регионалним и глобалним контекстом. Аналитички приступ и поређење са архитектонским збивањима у другим градовима тадашње Југославије, као и светских архитектонских токова времена, разматраних у контексту косовског друштва осликаног у архитектури јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године, омогућио да се по први пут научно доказује како и кујој мери одређени фактори су обиковали град унутар временског периода којим се бави истраживање.

Идентификовање конкретних друштвених фактора који су директно утицали на обликовање административних зграда у граду омогућио груписање конкретних објеката који настају као директан или индиректан утицај одређеног фактора.

Критичким аналитичким приступом једне средине претежно византијским и отоманским духовним, културолошким и архитектонским наслеђем, установило је како код неких аутора је утицала да овај ресурс кроз критичну интерпретацију искористе у обликовање својих зграда, дајући један оригинални локални аутентичитет, иако ово није било у складу са основним принципима модернизма, који је покушао хирушки да се одвоји од архитектосног наслеђа. Остварени научни резултати, који припадају теоријском и методолошком доприносу су универзално примењиви и упоредиви у ужем научном контексту и поменути дисциплинама. Примењивост и могућност провере резултата истраживања произилази из примене научно признатих аналитичких метода и техника истраживања.

4.3. Верификација научних доприноса

Списак радова који су резултат истраживања у оквиру докторске дисертације:

Радови у часопису међународног значаја верификован посебним одлукама:

M24

Sadiki, A. Mako, V.: Sociological Dimension of Urban Plans: General Urban Plan of Pristina from 1953, arch. Dragutin Partonic, in: *FACTA UNIVERSITATIS, Series: Architecture and Civil Engineering*, Vol. 17, N^o1 (2019), pp. 93-104. (ISSN 0354-4605)

Радови од међународног значаја објављени у зборницима међународних конференција:

M33

Sadiki, A.: Architecture in Verses of Professor Bashkim Fehmiu, 4th International Conference on Architecture and Spatial Planning, Durrës, 6-7 November 2015. p. 53-57. (ISBN 978-9951-550-13-0)

M33

Sadiki, A.: The Contribution of the Architect Bashkim Fehmiu in the Architecture of Prishtina after the Second World War, International Conference of Applied Sciences I, Tetovo, 8th-9th May 2015. p. 38-44. (ISSN 1857-9930).

M33

Sadiki, A.: Design of School Buildings in the Context of Sustainable Architecture, 12th International scientific conference on planning, design, construction and building renewal INDIS 2012, Novi Sad, 28-30 November 2012. p. 894-901. (978-86-7892-453-8)

M33

Sadiki, A.: Revitalization of Architectural Heritage through their Functional Reorganization. Case study: Hammam of Gazi Mehmet Pasha in Prizren, 4th International Conference on Hazards and Modern Heritage „The Importance of Place“, Sarajevo, 13-16 June 2011, p. 1028-1037. (ISSN 2232-965X)

M33

Sadiki, A.: Architectural Development of School Buildings, 3rd International Symposium for students of doctoral studies in the fields of Civil Engineering, Architecture and Department of Environmental Engineering and Occupational Safety and Health, Novi Sad, 21-23 September 2011, p. 269-276. (ISBN 978-86-7892-336-4)

Радови у националним монографијама и тематским зборницима:

M40

Sadiki, A. (2016) Memory of the city. In: Paçarizi, G. (eds.): *Biennale Book*, Kushtrimbalaj B.I., Venice, 82-85 (ISBN 978-9951-8928-0-3)

M40

Sadiki, A. (2015) Bashkim Fehmiu: Life in Urbanism, Urbanism for Life. In: Gjinolli, I., Kabashi. L. (eds.): *Kosovo Modern: An Architectural Primer*, National Gallery of Kosovo, Prishtina, 118-125 (ISBN 978-9951-587-53-2)

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе докторске дисертације кандидата Арбера Садикџија, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом. Резултати научног истраживања у докторској дисертацији су изложени на целовит, структурално јасан, документован и логички аргументован начин. Теоријски основ дисертације и одабрани оквир научних метода одговарају постављеним хипотезама истраживања. Дисертација је произвела резултате који потврђују постављени систем хипотеза и пружа научни допринос у области историје и теорије архитектуре.

Дисертација задовољава научне критеријуме и пружа научни допринос научној области *Архитектура и урбанизам* за коју је матичан Универзитет у Београду - Архитектонски факултет, као и научни допринос који се односи на горе наведену област. Кандидат Арбер Садикџија је показао способност за научноистраживачки рад кроз рад на самој дисертацији, учествовање на научноистраживачким пројектима и објављене научне радове у зборницима радова са међународних конференција (М33), радовима у националним монографијама и тематским зборницима (М40) и међународном часопису (М24).

На основу свега наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом „**Архитектура јавних објеката Приштине у раздобљу од 1945. до 1990. године: друштвени и обликовни фактори**“, кандидата Арбера Садикџија, дипл. инж. арх. прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, јул 2019. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Владимир Мако, редовни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

Проф. Зоран Лазовић, редовни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

Проф. др Петра Чеферин, ванредовни професор
Универзитет у Љубљани, Архитектонски факултет.